

Magazín Velryby

text Jiří Brožek
foto Autor a jeho archiv

Pozor na **velryby**

Setkání s velrybou je pro jachtaře veliký zážitek. Mohutný trup se nadechuje na hladině vedle lodi, nebo dokonce z vody vyskakuje. V bezpečné vzdálenosti od lodě. A to je právě to nebezpečí.

L

Leden letošního roku jsem strávil na Havaji. V rámci poznávání ostrovů a přírody jsem se zúčastnil plavby katamaranem za velrybami. Opustili jsme marínu a naše loď plula mezi ostrovy Maui a Lanai. Za tři hodiny jsme viděli několik plejtváků skákajících z vody do úctyhodné výše. První, co mě napadlo, jak by asi dopadla srážka s takovýmto tvorem.

Po návratu domů jsem se začal hledat informace o velrybách a lodích, o které bych se rád podělil. Nikdy nevíte, co vás potká...

První setkání

Setkání s velrybou je jednou z velkých obav všech námořníků, kteří plují po mořích a oceánech. Jedná se o jeden z „černých snů“, ale jaká je pravděpodobnost, že se s velrybou potkáte, či dokonce srazíte? Hledal jsem informace a našel články od Darity Blackwell, která zkoumala zkušenosti s setkáváním velryb na moři.

Daria uvádí: „K našemu prvnímu setkání s velrybami na moři došlo při plavbě v oblasti Stellwagen Bank, v blízkosti Cape Cod (USA), když jsme objevili velrybu černou. Nejprve jsme spatřili skalní útes tam, kde se podle mapy měly nalézat hluboké vody. Po důkladné kontrole mapy a polohy naší

lodě jsme si uvědomili, že se jedná o velrybu. Důležitým indikátorem bylo také velké hejno ptáků. Viděli jsme obrovské tělo ve tvaru válce. Krátce poté se objevila druhá a pak dalších pět. Za chvíli jsme byli obklopeni těmito leviatany. Když k nám připluly blíž, zíraly na nás vševědoucíma očima. Brzy jsme si uvědomili, že jsou prostě zvědavé. Pomysleli jsme na film Čelisti, jak jsme se následně shodli. Každý z nás si říkal, že by bylo dobré mít větší loď. Pluli jsme na Alerii o délce 57 stop a kytovci nám připadali delší. Pluli jsme pod plnými plachtami ve slabém větru, motor byl vypnutý. Velryby pluly kolem nás a pod námi a my jsme se jim snažili vyhnout.

Najednou vzduch naplnila velrybí píseň. Není to jen jeden tón, ale kakofonie hlasů, které byly umocněny odrazem od trupu Alerie. Slyšeli jsme dlouhá kvílení, krátká řihání, sténání a ječení ve vysokých tónech. Znělo to neskutečně a my jsme byli přítomností velryb a jejich zvuky fascinováni. Najednou zmizel strach, který byl nahrazen úžasem. Záhy byly pryč. Velrybí píseň ustupovala a největší savci planety zmizeli z dohledu. Byli jsme smutní, že tak rychle zmizeli, ale cítili jsme radost a výjimečnost okamžiku setkání s nimi. Byli jsme tak ohromeni, že jsme zapomněli fotit.“

Lodě a velryby - příběhy

Jaká je pravděpodobnost náhodného setkání s velrybou? Zvyšuje se růstem počtu chráněných druhů velryb. Naštěstí ne všechny kolize končí tragicky. Jedním z příběhů je srážka plachetnice s velrybou uprostřed oceánu, když se 49 stop dlouhý slup Peningo srazil s velrybou asi 700 mil od Azor při plavbě z USA do Velké Británie. Kapitán nazval svůj příběh „Zasažení velrybou“, ale ve skutečnosti se jednalo o najetí plavidla na spícího kytovce. Velryba byla těžce zraněná a jachta vyvázla pouze s poškozeným kormidlem. Naštěstí se loď Peningo nepotopila a dočkala se příjezdu záchranné lodě. Velryba toto udělat nemohla.

Essex

Zpět do minulosti. V roce 1820 byla potopena velrybářská loď Essex. Stalo se tak po srážce s vorvaněm. Vorvaň dosahuje délky 60 stop a váží až 50 tun. Patří mezi

největší savce na planetě. Jak vypověděli členové posádky, kteří srážku přežili, velryba udeřila hlavou do přídi lodě, na níž byla umístěna světla rozsvícená při lovu. Prorazila přepážky přední části lodě, do které začala prýštit voda. Velryba byla zřejmě zraněna, kroutila se v křečích v blízkosti lodě. Náhle se zvíře přihnalo k lodi znovu, hlavu vysoko nad vodou jako beranidlo. Dopadla na levobok Essexu. Loď se záhy potopila a posádka skončila tisíce mil od pevniny pouze v lehkých záchranných člunech.

Kosatka černá

Posádka jiné lodi uvedla: „Při plavbě z Kanárských ostrovů do Karibiku jsme přes

SSB rádio zaregistrovali loď o délce 35 stop, která byla napadena velrybou. Loď plula pod plachtami ve slabém větru. Zahlédli několik velryb, z nichž jedna se otočila a vrazila do přídi lodě. Poté kroužila kolem a napadla loď opakovaně. Posádka byla vyděšena, že by mohla udělat díru do lodě, ale velryba se náhle otočila a odplavala pryč. Identifikovali ji jako kosatku černou (*Pseudorca crassidens*). Jeden z členů posádky se domníval, že velryba zaútočila na loď proto, že měla červený antifouling.

Lucette

Zprávy informující o kolizích plavidel s velrybami uvedly i případ dvou ztracených britských jachet. Dougal Robertson vyplul v roce 1971 na palubě dřevěného škuneru Lucette, 43 stop. Plul společně se svou ženou a čtyřmi dětmi. Dne 15. června 1972 byla loď napadena kosatkami (*Orcinus orca*) a potopena 200 mil západně od Galapág. Rodina přežila dlouhých 38 dnů v záchranném ostrůvku a člunu. Zachráněni byli rybářskou lodí. Po této příhodě napsal Dougal Robertson knihu o přežití na moři, která se stala později bestsellerem – *Survive the Savage Sea and Sea Survival: A Manual*.

117 dnů na moři

Baileysovi pluli z Panamy na Galapágy, když byla jejich 31stopá loď Auralyn dne 4. března 1973 napadena velrybou, která udělala do lodě obrovskou díru. Loď se potopila

a posádka driftovala 1500 mil v záchranném ostrůvku, než byla zachráněna. Celkem strávili v utření 117 dnů.

Neoficiální zprávy v blozích obsahují jeden zajímavý příspěvek. Jedna z lodí byla napadena vorvanem asi 150 nm daleko od Velkého bariérového útesu. Majitel Paul J. zaslal fotografii dna své kovové lodi, které bylo natřeno červenou barvou a bylo promáčknuté od srážky s velrybí hlavou. Ve stejném vlákně blogu uvedli další dva námořníci, že se setkali s velrybami, které kroužily kolem jejich lodí, jejichž trup byl také červeně natřený, ale nedošlo k útokům.

Mohou velryby vidět barvu?

Obecně se doporučovalo, aby se dna lodí nenatírala bílou, černou, šedou nebo modrou barvou, aby se velryby nedomnívaly, že jde o břicho konkurenčního kytovce.

Ale co červená? Někteří odborníci tvrdí, že velryby nemohou vidět barvy, protože postrádají v očích krátkovlnné kužele. Studie zveřejněná v roce 2002 uvádí, že kytovci mají schopnost rozpoznat barvu, ale jinak než člověk.

Dr. Jeffery Fasick, z Kean University v New Jersey, který zkoumal oči mořských savců, říká, že velryby mají pouze jeden „kužel“ a jednu „tyčinku“, které jsou citlivé na světlo v rozsahu modrozeleného spektra. To znamená, že cokoli, co je modré nebo zelené pro lidské oko, je neviditelné pro velryby. Existuje jedna barva, kterou velryby mohou vidět jako temný stín v jejich jasném vodním světě. Tou barvou je červená.

Buchanky, vodní koryši, kteří tvoří hlavní potravu velryb, jsou červené, což umožňuje velrybám vidět jejich hejna jako temnou hmotu.

Rychlost

Větší počet kolizí je zaznamenán od té doby, co lodě plují rychleji. V roce 2008 uvedla ve zprávě Elaine Bunting, že během transatlantických závodů se srazilo s velrybami velké množství lodí IMOCA 60. Kolize byly hlášeny i ve Volvo Ocean Race.

Z 11 známých druhů velryb jsou nejčastější srážky s plejtvákem myšokem (*Balaenoptera physalus*). Časté jsou také srážky s keporkakou, vorvani a plejtvákovcem šedým. Nejvíce smrtelných či velmi vážných zranění velryb je původem od srážek s loděmi, jejichž rychlost je 14 uzlů a více. Čím vyšší rychlost, tím více srážek.

Fabian Ritter, který spolupracuje se serverem noonsite.com, publikoval v roce 2011 studii, která představuje první pokus o posouzení kolizí plachetnic s velrybami v globálním měřítku. Bylo zjištěno,

že v letech 1966 až 2010 došlo celkem ke 111 kolizím a 57 nebezpečným mýjením velryb. 75 % z nich bylo hlášeno mezi roky 2002 a 2010. Ritter doporučil tři opatření na ochranu lodí a velryb:

- **snížení rychlosti**
- **ustavení pozorovatele**
- **posunutí trasy**

Doporučil Mezinárodní velrybářské komisi (IWC) zveřejňování srážek a setkání s velrybami, takže na základě shromážděných dat by mohly být provedeny přesné analýzy. Databáze IWC obsahuje zprávy o 1076 kolizích v průběhu let 1877–2010, přestože si je organizace vědoma, že jsou z větší části nepodložené. K většině úmrtí velryb dochází u východního pobřeží Severní Ameriky a ve Středoziemním moři v důsledku srážek s velkými loděmi. Co se stane s plavidly v souvislosti s kolizemi je celkem zanedbatelné. Jen velmi málo lodí hlásí poškození většího rozsahu, díry či potopení.

Příležitostná setkání

Od našeho prvního setkání s velrybami jsme zažili celou řadu jiných. Během našich let jsme pluli v doprovodu osamělé kosatky (*Orcinus orca*) v oblasti St. Margaret Bay, Nové Skotsko. Navštívil nás kulohlavec černý (*Globicephala macrorhynchus*) při plavbě z Tenerife na La Gomera na Kanárských ostrovech. Četná pozorování velryb jsme uskutečnili při plavbách z Karibiku na Azory.

Viděli jsme vorvaně (*Physeter catodon*) a plejtváky (*Balaenoptera physalus*), matky s telaty, často velmi blízko. Jeden plaval a hrál si ve vlně vytvořené naší lodí. Hrál si jako si hrají delfíni, až na to, že měřil 60 stop. Když se pod námi ponořili, říkali jsme si, zda je ještě uvidíme. Vyfukovali vzduch z otvoru na hlavě přímo vedle naší lodí. Byl to neuvěřitelný zážitek. Vzduchem se nesly jejich vůně. Velryby nás pozorovaly svými pronikavými pohledy.

Při žádném setkání s velrybami jsme se necítili ohroženi, možná znepokojeni jejich blízkostí, ale ne ohroženi. Dno naší lodí je

zelené, trup bílý. Vždy jsme respektovali vzdálenosti mezi sebou, jejich inteligenci a jejich místo na planetě.

Hlášení o pozorování velryb

Dodnes neexistuje žádný globální koordinační orgán pro sběr dat o kytovcích, ale existují regionální výzkumné skupiny, jako je například IWDG a Sea Watch Foundation v severovýchodním Atlantiku, která aktivně vybízí k pozorování velryb a předávání údajů o výskytu kytovců pro offshore jachty projíždějící touto oblastí.

Útoky velryb na závodní jachty

Mezi čtyřmi zprávami, které popisují kolize s velrybami během závodu OSTAR (jedna v roce 1964, dvě v roce 1988 a jedna v roce 1996), je i příběh jachtařky Ellen MacArthur, která závodila na lodi Kingfisher. Najela na mrtvou velrybu, jež se omotala kolem lodního kýlu.

Loď Davida Sellinga se potopila důsledkem srážky s kytovcem v roce 1998. Ve druhé ze dvou zpráv ze závodů Whitbread závodů v roce 1989 a 1998 uvedl norský jachtař Knut Frostad: „Bylo to rána jako při autonehodě.“ V průběhu závodu Artemis v roce 2008 ohlásilo několik lodí srážku s velrybou,

jednou z nich byl možná žralok velrybí. Dvě z těchto srážek měly katastrofální následky. V průběhu Portimão Global Ocean Race v roce 2008 ohlásily dvě Class 40 srážky s velrybami. Ani jedna z nich neutrpěla vážnější škody.

Při závodě Vendée Globe roce 2008 dvě lodě IMOCA 60s narazily do velryby. Obě lodě měly poškozené kýly, o které později přišly. Naštěstí byly schopné pokračovat do bezpečného přístavu.

Lodě Delta Lloyd a Ericsson 3 zasáhly velryby během Volvo Ocean Race 2008–2009. Výsledkem srážek byla jen drobná poškození. Existují další čtyři zprávy z minulých závodů, ve kterých došlo k poškozením lodí. Nejvíce zranitelné jsou kýly a kormidla. Myslíte si, že téma tohoto článku se vás netýká, protože jste pouze rekreačními charterovými jachtaři a plujete především v Chorvatsku? ▲

PODÍVEJTE SE NA VIDEO

VELRYBY NA JADRANU

Server dalje.com uvedl 22. 6. 2009 následující zprávu:

Velryba v Jadranu byla spatřena 30 m od pobřeží nedaleko městečka Baška Voda. Brela, Chorvatsko – 10 metrů dlouhá velryba byla spatřena v zátocce Stomorica v blízkosti Brelj v Jaderském moři. Neven Sosic spatřil velrybu jako první, uvedl deník Slobodna Dalmacija. „Celý svůj život jsem strávil u moře a nikdy jsem nic podobného neviděl,“ řekl Sosic deníku. Snažil se velrybu vyfotit, ale bohužel neúspěšně. Viděl, jak se

ponořila, ocas zmizel pod hladinou. Velryba se znovu vynořila za dlouhou dobu, takže nelze předvídat místo, na kterém se objeví. Pak ji zahlédli ještě jednou, jak zamířila do Baška Vody.

Server www.blue-world.org uvedl zprávu z 9. 9. 2014:

Hlídká námořní policie v Chorvatsku zpozorovala pět vorvaňů mezi ostrovy Zmajan a Tijat v okolí Šibeniku.